SOCIOLINGÜÍSTICA:
cinc conceptes

1. Comunitat lingüística
2. Conflicte lingüístic
3. Interferència vs. Interposició
4. Diglòssia
5. Normalització lingüística

1. COMUNITAT LINGÜÍSTICA

Amb el concepte de COMUNITAT LINGÜÍSTICA ens referim a una determinada classe de grup que, eventualment, es comunica amb una llengua: una gent que comparteix una llengua, al marge que aquesta mateixa gent puga formar part d'altres grups socials o territorials (grup religiós, nacional, estatal, etc.). I al marge que, eventualment, forme part d'altres comunitats lingüístiques.

Acceptat que una comunitat lingüística és, per definició, una classe de grup, la seua anàlisi implica, en primer lloc, una anàlisi *demogràfica*; l'anàlisi quantitativa de la gent que forma la comunitat, les tendències de creixement, de reproducció o pèrdua de parlants... Sense població no hi ha comunitat. Caldrà, en conseqüència, prendre en compte la població absoluta, la seua distribució espacial, l'estructura d'edats, de sexe, d'ocupacions, de nivells d'instrucció, la procedència (migracions internes i externes); en definitiva, totes les variables (personals i socials) que configuren un grup social.

Amb tot, l'anàlisi demogràfica no és suficient per a un diagnòstic social de la comunitat lingüística. De fet, la seua estructuració interna depén, a més, d'altres valors de caràcter qualitatiu, com ara els aspectes psicosocials, classistes, religiosos, nacionals, etc.

D'altra banda, cal matisar que el concepte de comunitat lingüística no està subjecte a cap criteri quantitatiu. L'existència d'una comunitat lingüística implica, senzillament, l'existència de dos

parlants, encara que en referir-nos a comunitat lingüística, al·ludim una estructura grupal àmplia que supera el grup primari de relació directa: família, colla d'amics, etc.

2. EL CONFLICTE LINGÜÍSTIC

D'entrada cal diferenciar dos conceptes com són:

- ✓ El contacte de llengües
- ✓ El conflicte lingüístic

El CONTACTE DE LLENGÜES és simplement la coexistència de diverses llengües, però sense que es produesca cap tensió en els seus usos. Ens referim, doncs, a situacions on la distribució de llengües no crea cap tensió social. Per exemple, l'ús de distintes llengües en un fullet informatiu.

El CONFLICTE LINGÜÍSTIC, tanmateix, implica l'aparició de tensions socials i de comunicació. S'hi produeix, per tant, la invasió o el desplaçament d'una de les llengües o variants dels àmbits d'ús de l'altra. El conflicte lingüístic apareixerà des del mateix moment en què una llengua forana comence a ocupar els àmbits d'ús i les funcions que li correspondrien ocupar a la llengua pròpia d'una comunitat.

El conflicte lingüístic produeix el bilingüisme social i està absolutament lligat a la substitució lingüística. Superar-lo implica prendre la drecera de la normalització lingüística.

A més del conflicte lingüístic sobre les situacions comunicatives, n'existeix un altre sobre l'estructura de la llengua. Es produeix quan es qüestionen alguns aspectes (normalment externs) de la forma de l'idioma. Per exemple, conflictes ortogràfics, gramaticals...

Al País Valencià es dóna un conflicte sobre els àmbits d'ús que apareix enllaçat amb un altre sobre l'estructura lingüística.

3. INTERFERÈNCIA vs INTERPOSICIÓ

Anomenem INTERPOSICIÓ LINGÜÍSTICA al fet pel qual quasi totes les relacions entre la comunitat lingüística de l'idioma minoritzat i la resta de la humanitat passen per l'idioma dominant. Aquest aspecte afecta a l'estructura social de la llengua. Així, quan hom haja de traduir un text escrit en anglés o francés ho farà al castellà, tot fent un ús convencional, majoritari.

La interposició és un aspecte del procés de substitució lingüística, i si aquest avança, fa que cada cop més l'idioma dominant esdevinga necessari, inevitable, imprescindible i indispensable, mentre que l'idioma propi és cada vegada més innecessari, superflu i prescindible.

La INTERFERÈNCIA LINGÜÍSTICA, afecta a l'estructura lingüística de l'idioma: nivell fonètic, nivell morfosintàctic, nivell semàntic... (préstecs, contaminacions lingüístiques, analogies...).

4. DIGLÒSSIA

El 1959 Charles FERGUSON escriu un article on empra per primera vegada el terme DIGLÒSSIA en el seu sentit estricte. Tanmateix qui difondrà aquest concepte serà Joshua A. FISHMAN. Per a Ferguson, existeix una relació molt particular entre la llengua estàndard i la col·loquial, diferent de la que s'estableix entre l'estàndard i els dialectes locals. Aquesta relació rep el nom de DIGLÒSSIA. L'autor se centrarà en l'àrab, el grec modern, l'alemany suís i el crioll haitià per estudiar-ne els trets comuns i traure conclusions.

En tots quatre casos, hi ha una varietat A (alta), de tipus estàndard, i una varietat B (baixa), de tipus no estàndard, d'ús col·loquial o informal.

Els trets bàsics de la situació diglòssica són els següents:

1. *Funció*: especialització funcional de A i B. Segons l'ocasió serà escaient l'ús exclusiu de A o B amb molt poca imbricació.
2. *Prestigi*: A és considerada superior a B en alguns sentits.
3. *Herència literària*: tots els casos definitoris tenen un cabal considerable de literatura escrita en A, de la qual la comunitat parlant està orgullosa.
4. *Adquisició*: la varietat A és apresa de manera formal (ensenyament), mentre que la varietat B és apresa de manera «natural», és a dir, per transmissió familiar.
5. *Estandardització*: la varietat A ha estat objecte d'estudis, disposa de gramàtiques, diccionaris, etc. Contràriament, res d'açò ocorre en la varietat B.
6. *Estabilitat*: la diglòssia es caracteritza per la seua estabilitat.
7. *Gramàtica*: l'estructura gramatical de B és més *senzilla* que no pas la corresponent de A.
8. *Lèxic*: existència de mots que donen el segell de A o B en l'expressió oral o escrita.
9. *Fonologia*: la fonologia de B és el sistema bàsic a través del qual és *llegit* A.

Com queda reflectit, el concepte de Ferguson fa referència a la relació que s'estableix entre varietats distintes *al si d'una mateixa llengua*, no a la relació que s'esdevé entre llengües diferents potencialment factibles d'ocupar els mateixos àmbits d'ús. La diglòssia se centra en la distribució o especialització de les varietats A i B. Aquesta especialització comporta que la varietat A monopolitze el prestigi, que no siga vernacla en cap sector i, per tant, que l'adquisició siga *no natural*. A més, que A siga amb exclusivitat la varietat estandarditzada i la de la producció i l'herència literària i, com a conseqüència de la divisió funcional excloent, que hi haja estabilitat relativa en les situacions diglòssiques.

D'altres autors proposaran una extensió o modificació de la concepció original fergusoniana. Així, JOHN GUMPERZ aplicarà aquesta noció no solament a aquelles societats que adoptaven nivells clàssics i vernaculars, sinó a tota especialització funcional diferenciada ja fóra entre nivells, registres, dialectes o llengües, tot tractant de descobrir (en comunitats multilingües) els models socials que governaven l'ús d'un nivell més que d'un altre.

Però, l'autor que més ha contribuït internacionalment a la difusió del concepte de diglòssia ha estat JOSHUA FISHMAN. Aquest autor parteix de la consideració que el bilingüisme és una caracterització de la conducta lingüística a nivell individual, mentre la diglòssia seria un fenomen de caràcter social. Fishman identifica la diglòssia amb allò que nosaltres hem anomenat bilingüisme social.

Aquest autor estudia les relacions entre els dos fenòmens i n'estableix quatre tipus. Heu-los aquí:

		+ DIGLÒSSIA -
BILINGÜISME	1. Diglòssia i bilingüisme	2. Bilingüisme sense diglòssia
	3. Diglòssia sense bilingüisme	4. Ni bilingüisme ni diglòssia

1. Diglòssia i bilingüisme

✓ La Suïssa alemanya (schwyzertüütsch i alemany estàndard).

✓ Paraguai, on més de la meitat de la població parla castellà i guaraní; el castellà és la llengua amb estatus alt (educació, religió, govern, cultura), mentre que el guaraní és, bàsicament, llengua de la intimitat o amb la qual s'expressa la solidaritat primària.

✓ Jueus de l'est d'Europa de la I Guerra Mundial: hebreu (A) i jiddisch (B), a més d'una llengua exterior a la comunitat jueva.

2. Bilingüisme sense diglòssia

✓ Immigrants italians o porto-riquenys a Nova York.

✓ L'aprenentatge d'un segon idioma, on no hi ha diferència d'estatus entre els idiomes.

✓ Grups d'immigrants rurals establerts en zones industrialitzades; industrialització i urbanització ràpida que obliga a un canvi de llengua sense passar per l'estadi de la diglòssia, sense arribar a una noció de privilegi vinculat a una llengua: no hi ha diferenciació funcional clara entre les dues llengües. Aquest tipus de situació tendeix a ser transitori.

3. Diglòssia i bilingüisme

Sol tractar-se de dues comunitats lingüístiques unides en l'àmbit polític, religiós i econòmic, però que mantenen fronteres de grup relativament impermeables, com ara:

✓ Aristocràcies europees abans de la I Guerra Mundial (p.e. la Rússia tsarista, on l'elit francòfona i el poble russoparlant havien de comunicar-se a través d'intèrprets en no ser cap d'ells bilingües).

✓ Zones recentment urbanitzades d'Àfrica (la minoria dirigent parla una llengua diferent de la de la comunitat).

4. Ni bilingüisme ni diglòssia

✓ Algunes petites comunitats lingüístiques molt aïllades, no diversificades (estats monolingües: Portugal, Hongria).

5. NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

La NORMALITZACIÓ consisteix sobretot a elaborar i posar en vigor sistemes de normes d'ús lingüístic. Aquest fet pressuposa necessàriament que la normalització és sempre conscient. Implica, en efecte, no sols una actitud favorable envers l'idioma, sinó també una esperança i una confiança en l'eficàcia de l'acció social desvetllada i concertada.

La PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA és un dels instruments de la normalització. Pressuposa l'esforç per conduir el desenvolupament d'una llengua en la direcció desitjada, mitjançant una predicció (fundada en el coneixement passat) i un propòsit deliberat d'influir sobre l'evolució futura.

També podem entendre que la PLANIFICACIÓ LINGÜÍSTICA es fonamenta sobre una activitat metòdica dirigida a regular i normalitzar o crear noves llengües. Concretarem més si considerem la planificació lingüística com una activitat organitzada i sancionada per l'autoritat pública a través d'una estructura de programes i projectes coordinats a nivell macroeconòmic.

La POLÍTICA LINGÜÍSTICA comporta l'acció d'un govern tendent a promoure i regular l'ús d'una llengua en l'administració i en l'ensenyament que estenga alhora el suport i la participació públics en relació amb l'actitud oficial.

BIBLIOGRAFIA BÀSICA

FERRER, M.-CANÓS, T (1996) *Discursos*, Barcelona, Ed. Castellnou.

MOLLÀ, T.-PALANCA, C. (1987) *Curs de sociolingüística 1*, Alzira, Bromera.

MOLLÀ, T.-VIANA, A. (1989) *Curs de sociolingüística 2*, Alzira, Bromera.

SANZ, R.-RUIZ, F. (1990) *Quaderns d'activitats. La llengua al s. XX (1). La situació sociolingüística actual: conceptes bàsics*, València, Tàndem.

SANZ, R.-RUIZ, F. (1990) *Quaderns d'activitats. La variació lingüística: conceptes generals. Sociolingüística: conceptes bàsics*, València, Tàndem.

SOLÉ, J. (1989) *Sociolingüística per a joves*, Barcelona, La llar del llibre.